

Sonsöz

Kültürleşme ve Aile İlişkileri

Çiğdem Kağıtçıbaşı
Koç Üniversitesi

Özet

Bu makale göç olgusunun çeşitli yönlerine eğilen genel bir çalışmadır ve bu özel sayı için bir sonsöz niteliği taşımaktadır. Özellikle son birkaç on yıldaki araştırmalardan yola çıkarak, bu özel sayıdaki makaleler de dahil olmak üzere, Avrupa'daki durumu ele almaktadır. Aynı zamanda kültürleşme ve aile konularını ve bunların etkileşimini inceler. Yarım yüzyıllık bir göç olgusu tarihsel bir perspektifle ele alınıyor. Bu çok faktörlü karmaşık olayı iyi anlayabilmek için çok katmanlı ve çok disiplinli bir yaklaşımın gerekli olduğu da not ediliyor. Özellikle kültürel ve gelişimsel yaklaşımların yararlı olacağı öne sürülüyor. Kültürleşme çalışmaları genellikle kültürleşme ortamını yeterince incelemeyen kültürleşen göçmene vurgu yapıyor. Oysa ki baskın toplumdaki önyargı ve ayrımcılık önemli sorunlardır. Bu yaklaşım yetersiz kalıyor çünkü karmaşık göç süreci, mikro yaklaşımlardan, makro yaklaşımları gerekli kılan karmaşık bir olgudur. Mikro düzeyde insan ve aileye yönelik araştırmalar söz konusuysen, makro düzeyde sosyolojik, ekonomik, hukuksal hususların ve uygulamaların incelenmesi önemlidir. Bağlamı dikkate almadan, kültürleşen (ya da kültürleşmeyen) birey ya da aileye vurgu yapmak, içsel atıflara, hatta "mazlumu suçlamaya" kadar gidebilir. Bunlar ise, olayı anlamaya ve gerek göçmenin, gerek baskın toplumun yararına olmayan sosyal psikolojik yaklaşımlardır. Bu noktada araştırmaların göçmen politikalarına yönelik ve çözüm önerici olması çok yararlıdır. Özellikle, göçmen kadın, aile ve çocukların esenliğine katkıda bulunabilecek çabalara ihtiyaç vardır. Türk psikologlar ve sosyal bilimcilerin bu çok önemli araştırma konularına daha fazla eğilmesi çok yararlı olacaktır.

Anahtar kelimeler: Kültürleşme, aile ilişkileri, özerklik-ilişkililik, etnik önyargı, politikalar

Abstract

This article is an overview of some of the main issues seen in the context of immigration. As an epilogue, it relates to the other articles in this Special Issue, as well. In particular, the European scene is examined on the basis of research conducted over the last decades. There is also an emphasis on family relations and acculturation as well as their interface. Immigration and acculturation over half a century are introduced through a historical perspective noting that multiphasic and multidisciplinary approaches are needed to understand the myriad factors involved. In particular, cultural and developmental viewpoints are promising. Acculturation research has focused on the acculturating migrant, without due attention to the context of acculturation. In particular, prejudice and discrimination are the greatest challenges. This approach leaves something to be desired, since immigration is a very complex human phenomenon involving issues ranging from micro to macro levels of analysis. While the former concerns individual factors, including the family, the latter includes historic, sociological, economic, and legal aspects and applications. Focusing on the acculturating (or non-acculturating) individual or family without a contextual approach can lead to dispositional attributions, even 'blaming the victim', that is, social psychological processes not conducive to understanding and promoting the well-being of the immigrant or the host society. In this context, there is a further need for research to address policies and to suggest solutions for improvement. In particular, concerted efforts that prove to be beneficial for the family, women and children are badly needed. Turkish psychologists and social scientists would do well to attend to these very important topics of study.

Key words: Acculturation, Family relations, autonomy-relatedness, ethnic prejudice, policies

Son 50 yılda birçok Avrupa ülkesine büyük göçün önemli bir kısmını Türkiye’den giden göçmenler oluşturuyor. Önceleri pek de farkında olunmayan bu olgu, giderek Avrupa’nın en önemli “sosyal problemi” haline almıştır. Giderek artan sayıda araştırmacı bu olayın çeşitli yönlerini incelemektedir. Bunlar arasında Türklerin sayısının çok az olduğunu görüyoruz. Araştırma yapanlar da, daha ziyade Avrupa’da yaşayan Türk sosyal bilimcilerdir. Türkiye’deki sosyal bilimcilerin, özellikle de psikologların konuya bir miktar uzak durması ilginçtir. Bütün bu nedenlerle, Derya Güngör ve Gülseli Baysu’nun Türk Psikoloji Yazıları’nın bu özel sayısını hazırlamaları çok kayda değer bir girişim. Bu yazıda göç ve kültürleşme olgusunu çok yönlü bir bakış açısıyla ve yapılan araştırmalara dayanarak ele almak istiyorum. Ayrıca göç ve kültürleşme olgusuna eğildiğimizde, göçen ailenin merkezde olduğunu görüyoruz (bkz. Girillo, 2008). Onun için bu makalede psikolojik ve sosyal psikolojik bir yaklaşımla aile dinamiklerini de inceliyorum. Bu özel sayıdaki makalelere de yeri geldiğince değineceğim.

Göç ve Kültürleşme Olgusu

Tarihi olarak tek kültürlü toplumlar olan Avrupa ülkelerinde göçmenlik, ikinci Dünya Savaşı’nın çöküntüsünü takip eden yıllarda Avrupa ekonomisinin kalkınmasına yardım etmek amacıyla çağrılan “konuk işçiler”le başlamıştır. Elbette, örneğin İngiltere’de kolonilerden gelen devamlı bir göçten bahsetmek mümkündür. Ancak 20. yüzyılın ikinci yarısının işçi göçü farklı bir sosyal olgu oluşturmuştur. Emek göçünü takip eden ilk birkaç onyılda sonra da, aile birleşimi ve mülteci akınlarıyla birlikte tek kültürlü Avrupa toplumlarının yapısı değişmiştir. Göç alan Avrupa toplumlarının, bu göçmenlerin bir daha ülkelerine dönmeyeceklerini ve göç ettikleri ülkelerin azınlık vatandaşları olacaklarını anlamaları ve kabul etmeleri de zaman almıştır (Kağıtçıbaşı, 1987; 1997; Leyendecker, Schölmerich ve Çıtlak, 2006). Bu durum, bir taraftan kalıcı göçmenlerin gittikleri kültüre uyumunu, diğer taraftan da tek kültürlü Avrupa toplumlarının bu çokkültürlü yeni ortama uyumlarını bir sorun olarak ortaya çıkarmıştır. Bu sorunlara cevap arayışıyla, göç konusu psikolojik çalışmalarda da yerini almıştır.

Göçün en önemli insan ögesi kültürleşmedir. Kültürleşme süreci, bir tarafta birey ve aile ilişkilerinden diğer tarafta gruplar arası ilişkilere uzanır; psikolojik ve sosyoekonomik-kültürel uyumu içerir. Özellikle, kültürleşme olgusunun aslında sosyal psikolojik bir olgu olduğunun altını çizmek gerekir. Çünkü kültürleşme, gruplar arası ve insanlar arası ilişkilerle oluşur ve buradaki dinamikler birey ve grup düzeylerinde uyum sağlama süreçlerini ortaya çıkarır. Demek ki, göç olgusu, sosyolojik ve siyasi bakış açıları kadar, hatta onlardan da daha ağırlıklı olarak psikolojik ve sosyal psikolojik bakış açıları da

gerektirmektedir. Ayrıca, göçün daha iyi anlaşılmasında birey-aile-toplum gibi farklı analiz düzeylerini bir arada ele almak gerekir ki bu da bağlamsal bir yaklaşıma işaret eder.

Göçmenlik olgusunun psikolojik öğeler içerdiği çok açık olmasına rağmen psikoloji araştırmalarına konu olması oldukça yenidir. Yıllardır uluslararası göç, hem göç veren hem de göç alan ülkelerin ekonomik, sosyal ve politik yönlerine odaklanarak makro perspektifle incelenmiştir (Kağıtçıbaşı, 1987). Konunun psikolojik özelliklerinin öne çıkışıyla birlikte (Hong, Roisman ve Chen, 2006) günümüzde göç bağlamında kültürleşme üzerine geniş çaplı psikolojik araştırmalar yapılmaktadır. Psikologların çalışmalarını göçmenlik, kültürel ilişkiler ve kültürleşme konularında araştırmaların kapsam ve derinliğini zenginleştirmiştir. Disiplinlerarası çalışmalar da çok değerlidir.

Kültürleşme olgusu tam olarak kavramlaştırılmadan önce kültürleşme tipolojileri ya da stratejileri incelenmiştir. İki boyutlu kültürleşme modeli (Berry, 1997; 2006), “bütünleşme”, “asimilasyon”, “ayrılma/içe dönme” ve “marjinalleşme” stratejileriyle göçmenin hem yeni kültürü benimsemesinin hem de kendi kültürünü muhafaza etmesinin mümkün olduğunu söyler. Yani yeni kültüre adapte olurken köken kültürden uzaklaşmanın kaçınılmaz olduğu tek boyutlu kültürleşme modeline karşı çıkar. Bu iki kültüre yaklaşımı iki ayrı boyutta görür. Günümüzde eleştirilse de genel hatlarıyla kabul gören bu anlayışa göre bu iki farklı kültürü edinmenin birbirinden bağımsız olması, kültürleşme süreçlerinin birbirinden bağımsız olmasını sağlar. Böylece, bu kültürlerden birine, her ikisine, ya da hiçbirine yakın olmak/olmamak, ya da farklı derecelerde yakın olmak mümkündür (bkz. Güngör, bu sayıda). Bu iki kültürün ötesine geçmek de mümkündür. Örneğin, *kaynaşma modelinin* (Arends-Toth ve van de Vijver, 2006) öne sürdüğü gibi ilgili iki kültürün kaynaşmasıyla ortaya çıkan üçüncü ve bambaşka bir oluşumda da kültürleşme yaşanabilir. Bu üçüncü modelin ampirik olarak çift kültürlülükten farklı olup olmadığı halen bir soru işaretidir. Ya da, örneğin, göçmen gençliğin kendini evrensel “hip hop” kültürüyle tanımlaması da bir başka muhtemel sonuç olabilir (Kaya, 2001).

Araştırmalar, kültürleşme stratejilerinin, kültürleşme alanına göre de değiştiğini göstermiştir. Birçok araştırmacı her iki kültürü de kucaklayan “bütünleşme”nin en uygun strateji olduğu konusunda görüş birliğine sahiptir. Ancak hangi kültürleşme stratejisinin daha uygun olduğu konusunda çatışan bulgular da mevcuttur. Örneğin köken kültüre yönelimin, özellikle ayrımcılık yaşanan ortamlarda ruh sağlığı ile olumlu bir ilişkisi olduğu ancak sosyokültürel başarıyla (Ward, 2001) böyle bir ilişkinin olmadığı da bazı araştırmalarda gösterilmiştir (Arends-Toth ve van de Vijver, 2006). Yine de, çiftkültürlü

türlülüğün farklı hatta zıt çevresel taleplere uyumu kolaylaştırdığı için genelde daha avantajlı olduğu görülüyor (Güngör, 2008; Güngör, Phalet ve Kağıtçıbaşı, 2013; Güngör, bu sayıda).

Kültürleşmenin İçeriği

Farklı alanlardaki değişimin ve sürekliliğin içeriği, yani neyin değişip neyin değişmediği, kültürleşmeyi daha iyi anlamamızı sağlar. Bu bağlamda, hangi grup tarafından neyin kabul edildiğini anlamak için en uygun *farklılık kuramı* (Brewer, 1990) ve *sosyal kimlik kuramı* (Tajfel ve Turner, 1979) gibi birey-grup ilişkileri ve güç farklılıkları hakkındaki kuramsal bakış açıları da bize bazı ipuçları verebilir.

Kültürleşme sürecinde tam olarak neler değişip neler devam etmektedir? Bu temel soru genelde köken ve göç edilen kültürlerin dil, arkadaşlık seçimleri, yeme alışkanlıkları gibi özellik ya da unsurları açısından biraz yüzeysel olarak cevaplanmıştır. Bu unsurların hem kültürleşen insanlar hem de ev sahibi toplum için ne gibi bir önem taşıdığı yeterince incelenmemiştir. Örneğin, belli bir özellik ya da davranışın aile özel alanında değişmezken, kamu alanında değişiklik göstermesine neyin neden olduğu ya da daha genel olarak, kültürleşme durumunda hangi belli başlı özelliklerin neden değişime uğradığı daha iyi kavramlaştırılmalıdır.

Özellikle, yeni kültüre uyma ve içerisinde etkin şekilde faaliyet gösterebilme anlamına gelen “sosyokültürel uyum”a (Ward ve Kennedy, 1992) katkı sağlayan beceriler değişime uğrayabilir. Ya da ev sahibi kültür tarafından kabul edilebilir görülen özellikler daha çok değişime uğruyor olabilir. Örneğin, etnik azınlığa ait farklı yemek alışkanlıkları ev sahibi toplum tarafından hoş görülebilir, hatta çok kültürlü zenginleşme olarak kabul edilebilir, fakat azınlık grupların farklı dini uygulamaları kabul edilemez olabilir. Göçmenler için daha az önemli olan unsurların çok önemli unsurlara oranla daha kolay değişime uğraması beklenir. Başka bir deyişle, göçmenler tarafından neyin arzulandığı, önemsendiği ve baskın ev sahibi toplum tarafından korunabilir olarak nelerin hoş görüldüğü büyük bir öneme sahiptir. Belli davranış, değer ve ilişkilerin değişmesi ya da korunmasının görece uyum sağlayıcı işlevi, kültürleşmenin nasıl oluşacağında etkileyici bir rol oynamaktadır. Bu yüzden, sürecin analizinin ötesine geçen “işlevsel bir bakış açısı”, kültürleşmenin içeriğini anlamada yarar sağlar (bkz. Güngör, bu sayıda).

Sonuç olarak, kültürleşmenin kavramlaştırılması bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorun, kültürleşmenin alan ya da duruma özel olmasından da kaynaklanmaktadır. Bu nedenlerle, değişmez bir özellik olarak değil, değişen davranış, biliş ve tutum örüntülerini içeren dinamik bir süreç olarak tanımlamak daha

doğrudur. Araştırmalarda özellikle, daha “görülür” olan kamusal alanla daha “az görülür” özel alan ayırımı öne çıkıyor (Arends-Toth ve van de Vijver, 2006). Kamusal alanda asimilasyona, özel alanda ise köken kültürü koruma örüntüsüne işaret ediliyor. Ayrıca, “sosyoekonomik bütünleşme” ile “sivil bütünleşme” ayırımı da yapıyor (bkz. Alanya ve Swyngedouw, bu sayıda). Aile, akrabalar, okul ve çevrenin sayısız koşulları gençlerin farklı dünyalarla bağ kurmasına ve çeşitliliğin ortaya çıkmasına neden oluyor (Cooper, 2003). Bu çeşitliliği ortaya çıkarmak ve kavramlaştırmak, göçmenlik bağlamında insan gelişimini daha iyi anlamamıza yardımcı olur.

Kültürleşme Ortamı

Kültürleşme ortamının önemi bilinmekle birlikte, uzun bir süre birçok boyutuna yeterince dikkat çekilmemiştir. Özellikle, kültürleşen göçmenlere odaklanıldığından ev sahibi toplumun göçmenlere karşı genel tutumu ve göçmen politikası gibi ortamın daha çok makro düzeydeki özellikleri yeterince dikkate alınmamaktadır. Oysa ki, ev sahibi toplumdaki etnik azınlıklara karşı olan eğilimler çok önemlidir ve çeşitlilik göstermektedir. Örneğin aşırı bir eğilim, göçmen grupları “niteliksiz/kalitesiz soy” olarak değerlendiren kalıp yargılara varacak şekilde “patolojik” olarak nitelenmektedir (Grillo, 2008). Kalıp yargılar grup-İçi ve bireysel farklılıkları maskeler ve baskın kültür ile etnik azınlıklar arasındaki sosyal mesafeyi artırır.

Araştırmalar ev sahibi toplumun farklı etnik azınlıklara karşı sahip olduğu sosyal mesafe ve önyargılardaki farklılaşmayı yansıtan “etnik hiyerarşi”den (Schalk-Soekar ve van de Vijver, 2004) söz ediyor. Genelde bu hiyerarşinin temeli, etnik azınlığın ev sahibi toplumdan algılanan farklılığına dayanır; etnik azınlığın algılanan farklılığı arttıkça, o gruba karşı önyargı da artar (Arends-Toth ve van de Vijver, 2006; Kağıtçıbaşı, 1997). Bu konu ABD’de Bogardus (1925) Sosyal Mesafe Ölçeğine kadar geri giden önyargı ve ayrımcılık konularındaki çalışmalarda ortaya konmuştur. Avrupa’da da örneğin, Fransa’da yapılan erken dönem bir araştırma göstermiştir ki Portekizli göçmenler Fransızca bilmedikleri halde, Fransızlar, Fransızca konuşan Kuzey Afrikalılara karşı daha fazla reddedici bir tavır sergilemektedir (Malewska-Peyre, 1980). Daha sonraları yapılan çalışmalar da bir etnik grubun algılanan farklılığının ayrımcılıkta önemli bir etken olduğunu kanıtlamıştır (Mirdal ve Lea, 2004). Ev sahibi toplumun değer ve tutumlarını anlamadan göçmenlerin kültürleşme stratejilerinin altında yatan nedenleri anlamak zordur.

Göçmenlerin sosyoekonomik düzeylerinin önemi de epeyi bir zamandır biliniyor. Örneğin Avustralya’daki etnik azınlıklarla yapılmış erken dönem bir çalışmada ebeveyn inançları ve tutumlarında gözlemlenen “etnik”

farlılıkların sosyoekonomik düzey hesaba katıldığında ortadan kalktığı görülmüştür (Cashmore ve Goodnow, 1986). Hollanda’da yaşayan Türk ve Hollandalı ergenler ile yürütülmüş bir çalışmada da yine sosyoekonomik düzeyin sorunlu davranışlardaki “etnik” farkların çoğunu açıkladığı bulunmuştur (Murad, Joung, Lenthe, Bengi-Arslan ve Crijnen, 2003). Diğer bir ifadeyle, etnik özellikler olduğu varsayılan özellikler, aslında düşük eğitim düzeyi ve düşük mesleki statü gibi etkenlerin sonucu olabilir (bkz. Durgel ve Yağmurlu, bu sayıda). Genelde etnik azınlıkların eğitim düzeyi düşüktür, dolayısıyla bu faktörler iç içe geçmektedir. Bu ciddi bir sorundur çünkü önemli olan, sadece özelliklerin yaygınlığını belirtmek değil, nedenlerini anlamaktır. Nitekim etnik azınlıkların ev sahibi toplumdan gözlenen bazı farkları sosyoekonomik nedenlere dayanıyor olsa bile kolaylıkla onların farklı “kültürlerine” atfedilebiliyor. Bu, özellikle, çocukların okul performansı, suç işleme davranışları gibi sorunlu alanlarda önemlidir.

Algılanan ayrımcılık durumunda göçmen gruplar arasında genelde statü kaybına bir tepki olarak baskın kültürden ayrılma, kendi içine dönme ve hatta marjinalleşme gibi olumsuz kültürleşme stratejileri meydana gelebilir (Alanya ve Swyngedouw, bu sayıda; Baysu ve Phalet, bu sayıda; Kağıtçıbaşı, 1987; 1997; 2011). Bu gibi durumlarda ortaya çıkan sorunlar psikolojik alanı aşmış siyasi tepkilere dönüşebilir. Bunları iyi anlayabilmek için, çok disiplinli araştırma yöntemleri faydalıdır. Örneğin, psikologların göçü çalışan ekonomist, sosyolog ve politika bilimcileri gibi diğer sosyal bilimcilerle ortaklaşa çalışması değerli olur. Özellikle bireysel davranıştan çok grup seferberliğinin söz konusu olduğu durumlarda da, makro düzeydeki yaklaşımlar daha açıklayıcı olabilir.

Avrupa’da İslam sorunu, konuyla ilgili iyi bir örnek oluşturmaktadır. Avrupa Bilim Vakfı’nın “İleri Bakış” isimli Göç ve Transkültürel Kimlikler üzerine yürütülen toplantısında, Nielsen, “İnsanlar Avrupa’da çokkültürlülük üzerine konuştuklarında genelde İslam’ı düşünmektedirler” saptamasında bulunmuştur (Mirdal ve Rea, 2004, s.16). Gerçekten de, tarihsel açıdan daima Avrupa “dışı” olmuş ama artık Müslüman göçmenler ile “içeri” girmiş ve böylece daha da şüpheli bir konuma düşmüş olan İslam’ın “öteki”liği üzerine artan bir vurgu vardır. Geçtiğimiz yıllarda, bir temelinin Avrupa’da yer aldığı küresel siyasileştirilmiş İslam ve İslamcı terör sorunu daha da ciddileşmiştir. Hakkında olumsuz kanıların çokça bulunduğu İslam, ev sahibi toplumun gözünde Müslüman azınlıkların kültürüdür.

Aile Dinamikleri: Özerklik-İlişkililik

Kültürleşmenin çok önemli bir ortamı ailedir. Kültürleşme ortamında aile ve insan gelişimi üzerine

yeterli kuram olmadığı için, oluşturulan hipotezler varolan gelişimsel modellere dayanmaktadır ki bunlar da çokkültürlü ortamlar için yeterince açıklayıcı olmayabilir. Örneğin, psikanalitik bakış açısına dayanan ve bireyci bir yaklaşımı içeren “bireyleşme” modellerinin önerdiği gibi ebeveynlerden ayrışmanın sağlıklı ergen gelişimi için bir gereklilik olduğu, göçmenlik bağlamında desteklenmemiştir (genel tartışma için bkz. Kağıtçıbaşı, 2007). Bu ortamda psikolojik olarak sağlıklı olan durum, ebeveyn-çocuk bağının devamıdır (Buriel, Love ve De Ment, 2006; Durgel ve Yağmurlu; Güngör, bu sayıda).

Ailede “ilişkililik” ve ana-baba-çocuk bağı, kültürleşme sürecinde neyin korunduğuna dair bir örnektir. Araştırmalar, ergenler tarafından özerkliğin arzulandığı ve elde ediliyor olmasıyla birlikte, göçmenlik ortamında ilişkililiğin de istendiğine ve psikolojik destek sağlayıcı bir role sahip olduğuna işaret etmektedir (Grotevant ve Cooper, 1998; Kağıtçıbaşı, 2003; 2011; Kwak, 2003). Bu bir ikilem gibi görülebilir; ancak değildir. Çünkü özerklik ve ilişkililik birbirinin tersi değildir; bunu anlamak için, özerklik ve ilişkililik arasındaki kavramsal boyut farklılığını ortaya koymak gerekir. Bu farklılık, özerklik için ana-babadan ayrılmayı bir önkoşul olarak gören görüşleri (Kroger, 1998; Steinberg ve Silverberg, 1986) sorgulamaktadır. Eğer özerklik <-> bağımlılık (yetkinlik) ve ilişkililik <-> ayrıklık (kişiler arası mesafe) nin ayrı iki boyut olduğunu kabul edersek, o zaman aynı kişide her birinin farklı derecelerinin mevcut olabilmesi, böylece de “özerk-ilişkisel benlik” oluşumu mümkün olur (Kağıtçıbaşı, 1996; 2005; 2007; 2011; 2013).

Toplulukçu bir toplumdan bireyci bir topluma göç edildiğinde çocukların ve gençlerin özerk olmasını gerektiren yeni çevresel talepler ortaya çıkar. Böylece hem etkili sosyokültürel uyum sağlama, hem de kendini yeni çevredekilerle karşılaştırma (sosyal karşılaştırma süreci) özerkliğin arzulanmasını ve geliştirilmesini sağlar. Araştırmalar, değişen bir çevreye uyum sürecinde ana-babaların da daha fazla özerkliğe yer veren tutumlarına yöneldiğini gösteriyor (Durgel ve Yağmurlu, bu sayıda). Yine de, ergenlerin evde artan özerklik talepleri ebeveyn-çocuk çatışmasına yol açabilir (Kwak, 2003). Ebeveyn-ergen görüş ve değer farklılıkları çoğunlukla göçmenliğe atfedilmektedir; ancak bu, genelde görülen kuşaklararası farkın yansıması da olabilir (Sam, 2006). Diğer taraftan, benzer bir kuşak çatışması aile içindeki ilişkililik konusunda pek görülmemektedir (Grotevant ve Cooper, 1998; Kwak, 2003) -ki bu da göçmenlik ortamında ergenlerde özerk-ilişkisel benliğin ortaya çıkışına işaret eder. Bu nedenle, benlik gelişimini incelemek ve onu kültürleşmeyle bağdaştırmak, kültürleşme süreçlerini daha iyi kavramamızı sağlayabilir.

Neden özerkliğe doğru bir değişim vardır ama ayrılmaya doğru benzer bir değişim yoktur? Yanıt, uyum

olgusunda yatmaktadır, yani işlevsel bir kavramlaştırma gerektirir. Bireysel karar almayı gerektiren uzmanlaşma ve yüksek eğitim düzeyine sahip teknoloji toplumlarında özerklik işlevseldir. Özerkliğin eksikliği, yani salt itaat, özellikle ileri eğitimde ve uzmanlık gerektiren işlerde başarıya yol açmaz. Bu nedenle, özerklik geliştirme, göç ortamında “sosyokültürel uyum”un (Ward ve Kennedy, 1992) önemli bir boyutudur. Diğer taraftan ilişkililik, göç eden toplumdaki yeni yaşam tarzının gerekleri ile ters düşmez ve bu nedenle devam ettirilebilir (Durgel ve Yağmurlu; Güngör, bu sayıda; Kağıtçıbaşı, 1996; 2005; 2007). Ayrıca, ilişkililik, çocuk ve gence psikolojik destek sağlar ve gerilimli göç ortamında özellikle işlevseldir. “Benliği yönetme teorisi” araştırmaları da ergenlik döneminde ebeveynler ile yakın ilişki ve özerkliğin bir arada mümkün olduğuna işaret ediyor (Chirkov, Kim, Ryan ve Kaplan, 2003; Ryan ve Deci, 2000; bkz. Kağıtçıbaşı, 2005).

Göç durumunun ötesinde de genel olarak benlik örüntülerini dikkate aldığımızda, özerk-ilişkili benliğin sağlıklı olduğunu görüyoruz. Bunun da esas nedeni, hem özerkliğin, hem de ilişkililiğin temel insan ihtiyaçları olmasıdır. “Özerk-ilişkili benlik” kuramını geliştirirken, çok sayıda araştırma sonucunu da dikkate aldım. Çeşitli ülkelerde yapılan bu araştırmalar ve yakın zamanlarda gerçekleştirilenler, özerk-ilişkili benlik sentezinin sağlıklı olduğunu ortaya koymuştur (bkz. Kağıtçıbaşı, 2005; 2007; 2011; 2013). Ancak bu sentezin oluşabilmesi için destekleyici çevre gerekir, ve özellikle de ketvurucu çevre, sağlıklı gelişmeyi önleyebilir. Bu nedenlerle göç ortamında çevrenin daha olumlu hale getirilebilmesi için politika ve uygulamalara ihtiyaç vardır.

Politika ve Uygulamalar

Göç ve kültürleşmenin daha çok üzerinde durulması gereken yönü de politika ve uygulamalardır. Genellikle araştırmalarda uygulamalı yönelimin eksik olduğunu görüyoruz (bkz. Ward ve Kağıtçıbaşı, 2010). Oysa ki göç, kültürleşme, etnik ilişkiler ve onların ebeveyn-çocuk etkileşimleri üzerindeki yansımaları acil çözüm bekleyen sorunlarla dolu olaylardır. Elbette çözümler hiçbir zaman kolay değildir ve uygulamalar araştırmacılar tarafından değil başkaları tarafından yürütülmektedir. Yine de, politika ve uygulamaların işe yarar olması için, sağlam araştırmalardan edinilen bilgilerle desteklenmeleri çok önemlidir. Bu yüzden, bu uygulamalı sorunlar bu konuları çalışan araştırmaların gündemine girmelidir. Bazı sosyal bilimcilerin, çalışmalarının politik çıkarımları hakkındaki suskunlukları, bu çalışmaların henüz başlangıç aşamasında olmasından ve bazen çelişkili bulgularından kaynaklanıyor olabilir. Yine de, araştırma bulguları değerli bilgiler sağlamaktadır ve politikalara katkı sağlayabilir.

Sosyal politikalarda bazı ikilemler görüyoruz. Burada özellikle din ön plana çıkmaktadır. Birçok Batı Avrupa hükümeti, dinsel hoşgörüyü içeren liberal anayasalarına dayanarak etnik azınlıkların dinsel faaliyetlerine mali destek sağlamaktadır. Oysa ki, bu tip hoşgörülü çokkültürlü politikalar, birçok nedenden ötürü ev sahibi toplumda hoşgörünün gelişmesini hiç de destekleyebilir. İlk olarak, güçlenen dini (Müslüman) kimlikle kendini tanımlamaları ve davranışları, bu azınlıkları ev sahibi toplumdaki daha da farklı yapmakta ve onların “öteki”liğini vurgulayarak baskın kültür tarafından reddedilmelerini pekiştirmektedir (Kaya, 2001; Toelken, 1985). Böylece, hükümet politikalarında Müslüman azınlıklara karşı ev sahibi toplumun hoşgörüsüzlüğünü arttırabilen bir “höşgörü ironisi” görmektediriz (Kağıtçıbaşı, 1997).

İkinci olarak, Müslüman azınlıklar baskın toplumun ayrımcılığını algıladıkça ve statü ve güç kaybı yaşadıkça, kendi grup kimliklerinin ve öz-değerlerinin bir onaylanması olarak dinlerine daha da çok sarılmaktadırlar. Bu durum, kendi kök kültüründe dindar olmayanlar için bile geçerli oluyor. Bu da, kısır bir döngü içinde onların ev sahibi toplumdaki daha da “farklı ve uzak” olmalarına yol açar. Gerçekten de, araştırmalar gösteriyor ki, grup kimliğinin güçlenmesi, algılanan önyargının ve yabancı düşmanlığının bir sonucu olabiliyor (Baumgartl, 1994). Böyle bir durum, göçmenleri radikal köktenci etkilere savunmasız hale getirerek, ev sahibi toplumdaki giderek daha da ayrılmalarına ve içe kapanmalarına yol açmaktadır (bkz. Güngör; Alanya ve Swyngedouw bu sayıda). Bu yüzden, çokkültürlü politikalar farklı göçmen grupların ev sahibi toplumla kaynaşmasını desteklemeyi amaçlıyor olsalar da, tam tersi bir etkiyle sonuçlanıyor olabiliyorlar (Kağıtçıbaşı, 1997).

Nihayet, son zamanlarda İngiltere’de uygulamaya konulan “şeriat mahkemeleri” türü uygulamalar çok sorunlu politikalarlardır. Bu, yargı ve hukuk düzeninde de ayrımcı bir yaklaşımı gösteriyor. Böylece göçmenlerin farklı bir hukuk sistemine sahip olması öngörülmektedir. Özellikle aile hukukunda bu uygulama kadının aleyhine işlemektedir. Aynı toplumda farklı gruplara farklı hukuk sistemleri kabul edilemez. Benzer bir politika Almanya’nın Bavyera federal yönetimi tarafından da uygulanmak üzere. Bu yaklaşımlar, göçmenlerin kültürleşmesi ve baskın topluma ait olmalarını engelleyicidir (Kağıtçıbaşı, baskıda).

Grillo (2008) bu sorunları ele alan araştırmaları derlediği kitabında, “çeşitliliğin sınırları” kavramını ortaya koyuyor. Bu çalışmalarda göçmenlerin bir etnik “alt sınıf” oluşturmasında ev sahibi toplumun yanlış bir “kültüre saygı” anlayışının rol oynadığı ileri sürülüyor. Şöyle ki, ülke yönetimlerinin, göçmenlerin kültürüne saygı adına, göçmen aile ve çocuklara sahip çıkmaması, müdahale, eğitim ve destek vermemesi sonucu, eksik dil

becerileri, işsizlik ve sosyal sigorta sistemlerine bağımlılık gibi sonuçlar ortaya çıkıyor. Bu olumsuz sonuçlar da özellikle kadın ve çocukların esenliğini etkiliyor. Olumsuz sonuçları engellemek için, bu dinamikleri iyi anlamak gerekir. Politika ve uygulamaya doğrudan etkisi olacak ciddi önlemlere ihtiyaç vardır.

Özellikle, sosyokültürel uyum ve başarı için göçmen çocuk ve gençlere sahip çıkılması ve onların desteklenmesi çok önemli bir konudur. Örneğin, sosyokültürel uyumun büyük çapta zihinsel ve okul becerilerine dayandığı göz önünde bulundurularak, göçmen çocukların görece düşük okul başarılarını arttırmaya yönelik politika ve uygulamalara ihtiyaç vardır (bkz. Baysu ve Phalet, bu sayıda). Bu tür uygulamalara erken yaşlarda başlamanın çok önemli olduğunu biliyoruz. Dünyanın çeşitli ülkelerinde yapılan araştırmalar erken çocukluk eğitiminin okula hazırlayıcı ve okul başarısını artırıcı etkisini ortaya koyuyor (bkz. Kağıtçıbaşı, 2007). Özellikle göçmen çocukların ev sahibi toplumun dilini, ev sahibi toplum çocukları kadar iyi öğrenmeleri, dolayısıyla da onlarla aynı düzeyde okula başlamaları gündemin birinci maddesi olmalıdır. Bunu hedefleyen zorunlu üç yıllık okul öncesi eğitimi gibi uygulamalar hayata geçirilebilmelidir.

Aile düzeyindeki bazı uygulamalar da problemleri olabilmektedir. Ana-baba-çocuk ilişkileri üzerine yeniden düşünmeye gerek vardır. Çok sayıda araştırma göstermektedir ki sevgi ile birlikte yürütüldüğünde, denetleyici ana-baba disiplini çocuk için ana-baba tarafından reddedilme anlamına gelmemektedir. Çünkü, hem Avrupa'da hem de Amerika'daki göçmen gruplarla yapılan son çalışmalar göstermektedir ki göçmenlerde denetleyici sıkı disiplin, ve çocuk ve ergenden saygı beklentisi yaygın bir normdur (Chao, 1994; Dekovic, Pels ve Model, 2006; Harwood ve Feng, 2006; Kağıtçıbaşı, 2005; 2007; Kwak, 2003).

Aslında, birkaç on yıldır ebeveyn disiplini ve sevgisinin bağımsız boyutları olduğu ortaya konuldu. Türk ve Amerikan ergenlerin geriye dönük deneyimlerini inceleyen erken dönem bir çalışmada (Kağıtçıbaşı, 1970), Türk ergenlerin daha fazla ana-baba disiplini görmüş olduğunu, fakat iki grubun algılanan ana-baba sevgisinde farklılık göstermediğini bulmuştum. Daha sonra, Rohner ve Pettengill (1985) ve Trommsdorff da (1985) Amerikalı ve Alman ergenlerin sıkı ana-baba disiplinini reddedilme ve sevilme olarak algıladığını, ama Koreli ve Japon ergenlerin öyle değerlendirmede buldular. Hatta, sıkı disiplin uygulamayan ana-babaların çocukları, kendilerini ihmal edilmiş olarak görüyordu. Daha yakın zamanda yapılan araştırmalar da (Deater-Deckard ve Dodge, 1997; Lansford, Deater-Deckard, Dodge, Bates ve Pettit, 2003) benzer bulgular ortaya koymuştur.

Ana-baba disiplininin bir kültürde kabul edilir olup olmaması, kültürlerarası farklılıklara yol açmaktadır

(Durgel ve Yağmurlu, bu sayıda; Güngör, bu sayıda). Oysa ki, özellikle Batı psikolojisinin ana-babalığa yönelik bakış açısı, sıkı disiplini sağlıklı olarak değerlendirir. Ev sahibi ülkenin bu görüş açısına sahip olup kültürel duyarlılık eğitimi eksik olan sosyal hizmet uzmanı, klinik psikolog gibi sağlık görevlileri de ciddi sonuçlar doğurabilecek yanlış değerlendirmeler yapabilirler.

Uygulanan müdahale ve destek programları çoğunlukla doğrudan göçmenlere yöneliktir. Örneğin, göçmenlerin kültürleşme stratejilerinin uyumluluğuna, sosyokültürel uyuma ve psikolojik dengeye dikkat edilmektedir. Göçmenler üzerindeki bu odaklaşma, dikkati daha önce ele alınan kültürleşme ortamından uzaklaştırabilir. Nitekim, kültürleşmenin genel ortamı henüz yeterince çalışılmamıştır. Ev sahibi topluma odaklanan ölçümler ve önleyici tedbirler çok eksiktir. Avrupa için uygun olabilecek bazı olasılıklar aklı gelmektedir. Örneğin, çokkültürlü politikalar, genel nüfusun "farklı" olanı kusur olarak görmek yerine kültürel zenginliği artırıcı olarak değerlendirmesini sağlayacak "duyarlılaştırma" çabaları ile desteklenebilir. Özellikle, öğretmenleri, göçmen öğrencilerden düşük beklentilerine ve onları daha düşük akademik düzeydeki alanlara yönlendiren eğilimlerine karşı uyararak gerekir. Baysu ve Phalet (bu sayıda) okulun göçmen çocuğu benimseyici işlevini vurguluyorlar. Benzer şekilde başka araştırmalar da düşük sosyoekonomik düzeydeki kır-kent göçmeni öğrencilerin başarısında okul ve öğretmenin önemini gösteriyor (Gökşen ve Cemalcılar, 2010). Okul düzeyindeki uygulama ve politikalar, çocuk ve ergenlerin esenliği ve başarısı için çok önemlidir.

Nihayet, sosyal hizmet uzmanları ve diğer sağlık görevlileri de, etnik azınlık ailelerdeki denetleyici disiplini bir patoloji olarak değerlendirmeye karşı uyarılmalıdır (Fişek ve Kağıtçıbaşı, 1999; Kağıtçıbaşı, 2007). Örneğin, Azar ve Cote (2002) Amerika'daki göçmenlerin ana-baba davranışları ile yasalar arasındaki çatışmalara dikkat çekmiştir. Velayet kararlarında, çocuğun ihtiyaçları değerlendirilirken, ortaya çıkan sosyokültürel sorunlar önemli olmaktadır.

Sonuç

Sonuç olarak, küresel göç ortamında kültürleşme ve aile ilişkilerini inceleyen psikolojik çalışmaların gelişmiş kavramsallaştırma ve araştırma düzeyine sahip olduğunu görmekteyiz. Yine de, olayın karmaşıklığı araştırmacıları zorlamaya devam edecektir. Bu noktada ihtiyaç duyulan, konuyu *kültürel ve gelişimsel* bakış açılarından ele alacak kuramsal çerçevelerdir. Kültürleşme psikolojisi hakkındaki çalışmaların çoğu hala sosyal psikoloji alanındadır ve araştırma tekniği ise genellikle keşitseldir (Chun, Organista ve Marin, 2003; Ward, 2001). Gelişimsel bir bakış açısı, kültürleşme sürecinde nelerin

olduğunu anlamamız için büyük katkı sağlar. Diğer umut vadeden bir rota ise disiplinlerarası bir bakış açısıyla konuyu psikolojik, sosyopolitik ve ekonomik bağlamda çalışmaktır. Bu tip bir çaba içinde, diğer bilimsel bakış açılarıyla bilgilendirilmiş çok-disiplinli araştırmalar konuları daha iyi anlamamızı sağlar. Kültürleşme araştırmalarında değindiğimiz karmaşık insan sorunları, bir ucunda aile içi mikro gelişimsel dinamikleri irdeleyen, diğer ucunda göç ve etnik ilişkiler ortamının makro düzeydeki özelliklerine ulaşan çok katmanlı bir bakış açısını gerektirmektedir.

Avrupa'daki Türk göçmenlerin sorunlarına ilk eğildiğim 30 yılı aşkın bir süre önce Avrupa Konseyi için bir rapor hazırlamış, (Kağıtçıbaşı, 1982, s. 15) o raporda şu ifadeleri kullanmışım: "Çoğulcu bir kültürel perspektifle, kök kültürle göç edilen ülke kültürünün dengeli bir sentezi amaç edinilmelidir. Her iki kültürden de öğrenme ve böylece kültürel zenginleşme hedeflenmelidir. Böylece, "çift dilli cahiller" değil, "çokkültürlü çift dilliler" yetiştirilebilir". Bugün de aynı amaçların geçerli olduğunu düşünüyorum.

Kaynaklar

- Alanya, A. ve Swyngedouw, M. (2014). Şehir bağlamı ve Türk göçmenlerin ayrımcılık algısı: İki Belçika şehrinin eğilim skoru eşleştirmesiyle karşılaştırması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34), 53-68.
- Arends-Tóth, J. ve van de Vijver, F. J. R. (2006) Issues in conceptualization and assesment of acculturation. M. H. Bornstein ve L. R. Cote, (Ed.), *Acculturation and parent-child relationships: Measurement and development* içinde (33-62). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Azar, S. T. ve Cote, L. R. (2002). Sociocultural issues in the evaluation of the needs of children in custody decision-making: What do our current frameworks for evaluating parenting practices have to offer? *International Journal of Law and Psychiatry*, 25, 193-217.
- Baumgartl, B. (1994). Xenophobia and racism in Europe. *Today's Youth and Xenophobia: Breaking the Cycle, Netherlands Institute for Advanced Study adlı konferansta sunulan makale*, Wassenaar, The Netherlands.
- Baysu, G. ve Phalet, K. (2014). Avrupalı ikinci nesil Türk göçmenlerin okul başarısı. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34), 36-52.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation and adaptation. *Applied Psychology*, 46, 5-34.
- Berry, J. (2006). Acculturation: A conceptual overview. M. H. Bornstein ve L. R. Cote, (Ed.), *Acculturation and parent-child relationships: Measurement and development* içinde (13-30). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Bogardus, E. S. (1925). Measuring social distance. *Journal of Applied Sociology*, 9(2), 299-308.
- Brewer, M. B. (1990). The social self: On being the same and different at the same time. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17, 475-482.
- Buriel, R., Love, J. ve De Ment, T. (2006). The relation of language brokering to depression and parent-child bonding among Latino adolescents. M. H. Bornstein ve L. R. Cote, (Ed.), *Acculturation and Parent-Child Relationships: Measurement and Development* içinde (249-270). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Cashmore, J. A. ve Goodnow, J. J. (1986). Influences on Australian parents' values: Ethnicity versus socioeconomic status. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 17, 441-454.
- Chao, R. K. (1994). Beyond parental control and authoritarian parenting style: Understanding Chinese parenting through the cultural notion of training. *Child Development*, 65, 1111-1120.
- Chirkov, V., Kim, Y., Ryan, R. ve Kaplan, U. (2003) Differentiating autonomy from individualism and independence: A Self-determination theory perspective on internalization of cultural orientations and well being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(1), 97-110
- Chun, K. M., Organista, P. B. ve Marin, G. (2003). *Acculturation: advances in theory, measurement and applied research*. Washington: American Psychological Association.
- Cooper, C. R. (2003). Bridging multiple worlds: Immigrant youth identity and pathways to college. *International Society for the Study of Behavioural Development Newsletter*, 2(44), 1-4.
- Deater-Deckard, K. ve Dodge, K. A. (1997). Externalizing behavior problems and discipline revisited: Nonlinear effects and variation by culture, context and gender. *Psychological Inquiry*, 8, 161-175.
- Dekovic, M., Pels, T. ve Model, S. (2006). *Unity and diversity in child rearing: Family life in a multicultural society*. Wales, UK: Edwin Mellen Press.
- Durgel, E. ve Yağmurlu, B. (2014). Türk göçmen ailelerde sosyalleştirme hedefleri ve ana babalık: Okul öncesi dönemde detaylı bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34), 3-15.
- Fişek, G. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). Multiculturalism and psychotherapy: The Turkish case. P. Pedersen, (Ed.), *Multiculturalism as a fourth force* içinde (75-92). Castleton, New York: Hamilton.
- Gökşen, F. ve Cemalcalar, Z. (2010). Social capital and cultural distance as predictors of early school dropout: Implications for community action for Turkish internal migrants. *International Journal of Intercultural Relations*, 34(2), 163-175.
- Grillo, R. (Ed.) (2008). *The Family in question: Immigrant and ethnic minorities in multicultural Europe*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Grotevant, H. D. ve Cooper, C. R. (1998). Individuality and connectedness in adolescent development: review and prospects for research on identity, relationships, and context. E. Skoe ve A. von der Lippe, (Ed.), *Personality development in adolescence: A cross-national and life span perspective* içinde (3-37). London: Routledge.
- Güngör, D. (2008). The meaning of parental control in migrant, sending, and host communities: Adaptation or persistence? *Applied Psychology: An International Review*, 57(3), 397-416.
- Güngör, D. (2014). İkinci kuşak Avrupalı Türklerde psikolojik entegrasyon ve uyum: Çift boyutlu kültürleşme temelinde karşılaştırmalı bir derleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34), 16-35.
- Güngör, D., Phalet, K. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2013). Self, values, and acculturation among Turkish Belgians: Cultural continuity or adaptation? A. Icduygu, D. Yüksek ve D. B. Aksel, (Ed.), *Migration around Turkey: Old phenomena, new research* içinde (357-400). İstanbul: The Isis Press.
- Harwood, R. ve Feng, X. (2006) Studies of acculturation among Latinos in the United States. M. H. Bornstein ve L. R. Cote, (Ed.), *Acculturation and parent-child relationships*

- hips: *Measurement and development* içinde (197-222). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Hong, Y., Roisman, G. I. ve Chen, J. (2006). A model of cultural attachment: A new approach for studying bicultural experience. M. H. Bornstein ve L. R. Cote, (Ed.), *Acculturation and parent-child relationships: Measurement and development* içinde (135-172). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1970). Social norms and authoritarianism: A Turkish-American comparison. *Journal of Personality and Social Psychology*, 16, 444-451.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1982). Immigrant populations in Europe: Problems viewed from the sending country. *European Population Conference on "Democratic Trends and Policy Responses"*, Council of Europe, Strasbourg.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1987). Alienation of the outsider: The plight of migrants. *International Migration*, 25, 195-210.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). The autonomous-related self: A new synthesis. *European Psychologist*, 1(3), 180-186.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1997). Whither multiculturalism? *Applied Psychology: An International Review*, 46(1), 44-49.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2003). Autonomy, embeddedness and adaptability in immigration contexts. *Human Development*, 46, 145-150.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). Autonomy and relatedness in cultural context: Implications for self and family. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36, 403-422.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). *Family, self, and human development: Theory and application (2. baskı)*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2011). Autonomous-related self and competence: The potential of immigrant youth. A. S. Masten, K. Liebkind ve D. J. Hernandez, (Ed.), *Capitalizing on migration: The potential of immigrant youth* içinde (415-447) Cambridge: Cambridge University Press.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2013). Adolescent autonomy-relatedness and the family in cultural context: What is optimal? *Journal of Research on Adolescence*, 23(2), 223-235.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (baskıda). *Family, self and identity of immigrant youth. Immigration studies*. Eichstaat: Springer.
- Kaya, A. (2001). "Zicher in Kreuzberg" *Constructing diasporas: Turkish hip-hop youth in Berlin*. London: Transaction.
- Kroger, J. (1998). Adolescence as a second separation-individuation process: Critical review of an object relations approach. E. E. A. Skoe ve A. L. von der Lippe, (Ed.), *Personality development in adolescence: A cross-national and life span perspective. Adolescence and society* içinde (172-192). New York: Routledge.
- Kwak, K. (2003). Adolescents and their parents: A review of intergenerational family relations for immigrant and non-immigrant families. *Human Development*, 46, 115-136.
- Lansford, J. E., Deater-Deckard, K., Dodge, K. A., Bates, J. E. ve Pettit, G. S. (2003). Ethnic differences in the link between physical discipline and later adolescent externalizing behaviors. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 44, 1-13.
- Leyendecker, B., Schoelmerich, A. ve Çitlak, B. (2006). Similarities and differences between first- and second-generation Turkish migrant mothers in Germany: The acculturation gap. M. H. Bornstein ve L. R. Cote, (Ed.), *Acculturation and parent-child relationships: Measurement and development* içinde (297-315). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Malewska-Peyre, H. (1980). Conflictual cultural identity of second generation immigrants. *Workshop on Cultural Identity and Structural Marginalization of Migrant Workers* adlı çalışmada sunulmuş olan makale, European Science Foundation.
- Mirdal, G. M. ve Lea, R. K. (2004). *Migration and trans-cultural identities*. European Science Foundation, EFS Forward Look Raporu 2, Ekim 2004.
- Murad, S. D., Joung, I., Lenthe, F. J., Bengi-Arslan, L. ve Crijnen, A. A. (2003). Predictors of self-reported problem behaviours in Turkish immigrant and Dutch adolescents in the Netherlands. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 44(3), 412-423.
- Nielsen, J. S. (2001) Muslims, the state and the public domain in Britain. R. Bonney, F. Bosbach ve T. Brockmann, (Ed.), *Religion and politics in Britain and Germany* içinde (145-154). Munich: K.G. Saur.
- Phinney, J. S. (2006). Acculturation is not an independent variable: Approaches to studying acculturation as a complex process. M. H. Bornstein ve L. R. Cote, (Ed.), *Acculturation and parent-child relationships: Measurement and development* içinde (79-96). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Rohner, R. P. ve Pettengil, S. M. (1985). Perceived parental acceptance-rejection and parental control among Korean adolescents. *Child Development*, 56, 524-528.
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2000). Self-Determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development and well being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78.
- Sam, D. L. (2006). Adaptation of children and adolescents with immigrant background: Acculturation or development? M. H. Bornstein ve L. R. Cote, (Ed.), *Acculturation and parent-child relationships: Measurement and development* içinde (97-111). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Schalk-Soekar, R. G. S. ve van de Vijver, F. J. R. (2004). Attitudes toward multiculturalism of immigrants and majority members in the Netherlands. *International Journal of Intercultural Relations*, 28, 533-550.
- Steinberg, L. ve Silverberg, S. B. (1986). The vicissitudes of autonomy in early adolescence. *Child Development*, 57, 841-851.
- Tajfel, H. ve Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. W. G. Austin ve S. Worchel, (Ed.), *The social psychology of intergroup relations* içinde. Monterey, Calif: Books-Cole.
- Toelken, B. (1985). "Turkenrein" and "Turken, 'Raus!'" – Images of fear and aggression in German gastarbeiterwitze. I. Basgoz ve N. Furniss, (Ed.), *Turkish workers in Europe: An interdisciplinary study* içinde (155- 160). USA: Indiana University Turkish Studies.
- Trommsdorff, G. (1985). Some comparative aspects of socialization in Japan and Germany. I. R. Lagnues ve Y. H. Poortinga, (Ed.), *From a different perspective: Studies of behaviors across cultures* içinde (231-240). Lisse: Swets ve Zeitlinger.
- Ward, C. (2001). The A, B, Cs of acculturation. D. Matsumoto, (Ed.), *The handbook of culture and psychology* içinde (411-445). New York: Oxford University Press.
- Ward, C. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). Introduction to "Acculturation Theory, Research and Application: Working with and for Communities". *International Journal of Intercultural Relations*, 34(2), 97-100.
- Ward, C. ve Kennedy, A. (1992). Locus of control, mood disturbance and social difficulty during cross-cultural transitions. *International Journal of Intercultural Relations*, 16, 175-194.

Summary *Epilogue* **Acculturation and Family Relations**

Çiğdem Kağıtçıbaşı
Koç University

This overview aims to provide insights to an understanding of important phenomena, immigration, acculturation and the dynamics of change, based on research conducted over a few decades. Family, as the central locus of acculturation, comes to the fore. As an epilogue, the paper relates to the other articles in this Special Issue, as well. There is an attempt here to point to and analyze some of the important issues seen in the context of immigration. European immigration is addressed exclusively on the basis of research conducted over the last decades.

Starting with a historical perspective, the topic is briefly examined. Given the myriad factors involved, it is suggested that multidisciplinary research is needed to understand immigration and acculturation. In particular, cultural and developmental approaches are promising.

Much acculturation research has focused on the acculturating migrant, without due attention to the context of acculturation. In particular, prejudice and discrimination are the greatest contextual challenges. This approach that is inattentive to contextual factors is inadequate, since immigration is a very complex human phenomenon involving issues ranging from micro to macro levels of analysis. While the former concerns individual

factors, including the family, the latter includes historic, sociological, economic, and legal aspects and applications. Focusing on the acculturating (or non-acculturating) individual or family without a contextual approach can lead to dispositional attributions, even 'blaming the victim', which are social psychological processes not conducive to understanding and promoting the well-being of the immigrant or the host society. In this context, there is a further need for research to address policies and to suggest solutions for improvement. Receiving country governments need evidence-based advice to provide the contexts conducive to optimal immigrant integration. More humane policies giving greater sense of belongingness to the acculturating immigrants, especially immigrant youth, promise to promote better outcomes for both the immigrants and also the receiving societies.

In particular, concerted efforts that prove to be beneficial for the family, women and children are badly needed. Turkish psychologists and social scientists would do well to attend to these very important topics of study. The dual goals of understanding and helping to promote well-being can and should be pursued in such research.